

REPORTS DE LA RECERCA A CATALUNYA
Pedagogia

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

REPORTS DE LA RECERCA A CATALUNYA
Pedagogia

Report elaborat per Josep González-Agàpito, coordinador,
Pilar Benejam, Antoni A. Colom, Joan Mateo,
Joaquim Pèlach i Jaume Sarramona

BARCELONA, 1998

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP:

Reports de la recerca a Catalunya. Pedagogia
Bibliografia
ISBN: 84-7283-429-8
I. González-Agàpito, Josep, dir. II. Institut d'Estudis Catalans
1. Pedagogia — Investigació — Catalunya
37.013:001.891(467.1)

Aquest treball ha comptat amb el suport de la
Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT)
de la Generalitat de Catalunya

© 1998, Institut d'Estudis Catalans

Editat per l'Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: desembre de 1998
Tiratge: 1.500 exemplars

Compost per Víctor Igual, SL
Carrer de Còrsega, 237, baixos. 08036 Barcelona

Imprès a Altés, SL
Carrer del Cobalt, 160. 08907 L'Hospitalet de Llobregat

ISBN: 84-7283-429-8
Dipòsit Legal: B. 50104-1998

Pròleg

L'Institut d'Estudis Catalans, en compliment de les funcions derivades de la condició d'institució que té per objectiu l'alta investigació científica, que li donen els seus Estatuts, duu a terme diverses activitats en els àmbits d'assessorament, coordinació, promoció, realització i difusió de la recerca. Els poders públics tenen la responsabilitat última en el procés de planificació de la recerca, però la natura d'aquesta activitat i els coneixements especialitzats que implica, fan essencial l'existència d'un alt assessorament que tingui independència de criteri i autoritat científica en cadascun dels àmbits on la recerca es realitza.

L'Institut d'Estudis Catalans, per la seva tradició, estructura i composició, pot contribuir a exercir aquesta funció. De fet, el Decret 195/1991, del 16 de setembre, de la Generalitat de Catalunya, relatiu a la coordinació de la recerca i a la reorganització de la CIRIT, ha donat un primer pas en aquesta direcció en reconèixer a l'IEC un paper d'assessorament regular d'aquest organisme, i les directrius bàsiques del Pla de Recerca de Catalunya 1993-1996 van preveure ja la incorporació de membres de l'IEC en la Comissió d'Assessorament i Seguiment del Pla. D'altra banda, l'IEC té una llarga tradició en l'emissió d'informes i dictàmens i en l'elaboració d'estudis prospectius.

En aquest context, a la tardor de 1995 el Consell Permanent de l'Institut acordà endegar el projecte d'elaboració d'un estudi sobre l'estat de la recerca a Catalunya, en relació amb la comunitat científica internacional, a base d'una sèrie d'informes periòdics sobre cada una de les àrees en què es pot dividir l'activitat científica. El projecte, denominat *Reports de la recerca a Catalunya*, s'inicià el desembre de 1995 dividint els treballs en vint-i-tres àrees temàtiques fonamentades en els àmbits i sotsàmbits de la CIRIT i amb la previsió de realitzar vuit informes temàtics anuals. Cada informe ha de proporcionar informació global sobre l'estat de la recerca a Catalunya en l'àrea corresponent, i ha d'aportar reflexions sobre els objectius generals de la recerca, l'evolució, les tendències, la situació actual i una anàlisi prospectiva. Ha d'incloure també dades globals de finançament i d'índexs de productivitat del sistema de recerca català. L'elaboració de l'informe és confiada a una persona de prestigi que actua de director i que rep l'ajuda d'un grup de col·laboradors experts en l'àrea. Per assolir la necessària coordinació i aconseguir una certa homogeneïtzació en informes d'àmbits temàtics allunyats, actua una comissió formada pel vicepresident i el secretari científic de l'Institut i per tots els directors.

Fins ara s'han elaborat els informes en les àrees següents: física, geologia, biologia cel·lular, molecular i bioquímica, medicina, sociologia, ciències polítiques, antropologia i comunicació, economia, enginyeries de la informació i de la comunicació, lingüística, matemàtiques, història, geografia i demografia i biologia d'organismes i sistemes. Finalitzats tots els reports, es preveu una publicació conjunta dels informes temàtics, que, a més, pot recollir aportacions complementàries d'aquelles persones que vulguin fer-ne.

Els *Reports de la recerca a Catalunya* es realitzen amb el suport i la col·laboració de la CIRIT. S'ha comptat també amb la col·laboració dels vicerectorats de recerca de les universitats catalanes, de l'Oficina de Gestió de la Recerca i Convenis de la UB (aplicació integrada de gestió i avaluació de la recerca [GREC]), de la Secretaria d'Estat i Investigació del Ministeri d'Educació i Cultura i de la Direcció General d'Investigació i Desenvolupament de la Comissió Interministerial de Ciència i Tecnologia, les quals han subministrat algunes de les dades utilitzades en l'elaboració dels informes. Agraïm a totes aquestes institucions la seva col·laboració.

La recerca pedagògica

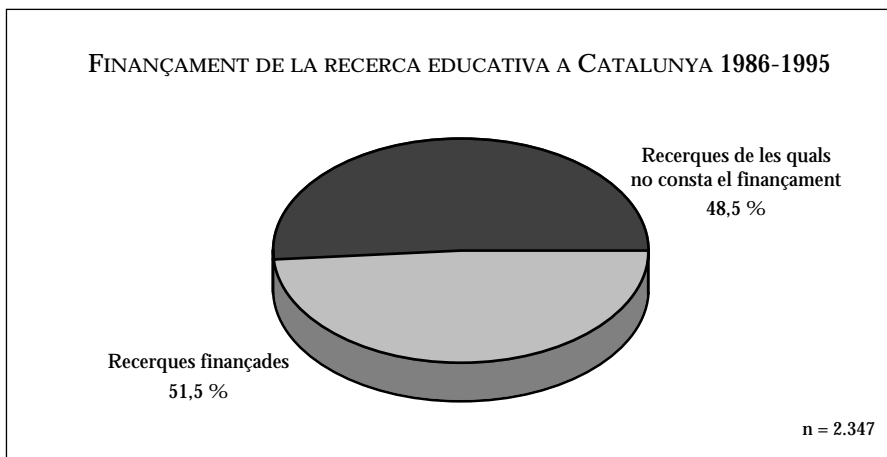
És del tot innecessari fer palès el paper rellevant que té l'educació per al desenvolupament d'un país. I, conseqüentment, la recerca en el camp de la pedagogia la qual té per objecte d'estudi l'educació.

L'objectiu d'un report com el que teniu a les mans és fer una anàlisi de la situació de la recerca pedagògica a Catalunya en uns moments en què el país està realitzant una profunda reforma del sistema educatiu.

El report abraça el període de 1990 a 1995 al qual seguirà un nou estudi fins enguany. L'estudi ha comptat amb l'inapreciable ajut de les dades del *Llibre blanc de la recerca educativa (1986-1995)*¹ publicades recentment pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Utilitzant aquesta catalogació dels treballs i respectant el seu tractament tot adaptant-lo, hem pretès fer una avaluació i extreure unes consideracions i valoracions. Finalment, hem elaborat unes recomanacions que trobareu exposades al final d'aquest report.

S'ha procurat que a través de les persones que integren la comissió que ha elaborat aquest report hi fossin presents diferents àmbits, àrees i sensibilitats i, també, s'hi ha incorporat un expert extern.

Catalunya mai no havia tingut una producció científica en el camp de la recerca pedagògica com la desenvolupada en aquests quinze darrers anys. En aquesta situació han tingut i tenen un paper determinant l'existència de set facultats universitàries, a les quals cal sumar l'important contribució dels instituts de ciències de l'educació. Però tampoc cal oblidar que una considerable part de la recerca es produeix directament en centres educatius primaris i secundaris o en ens d'educació social.

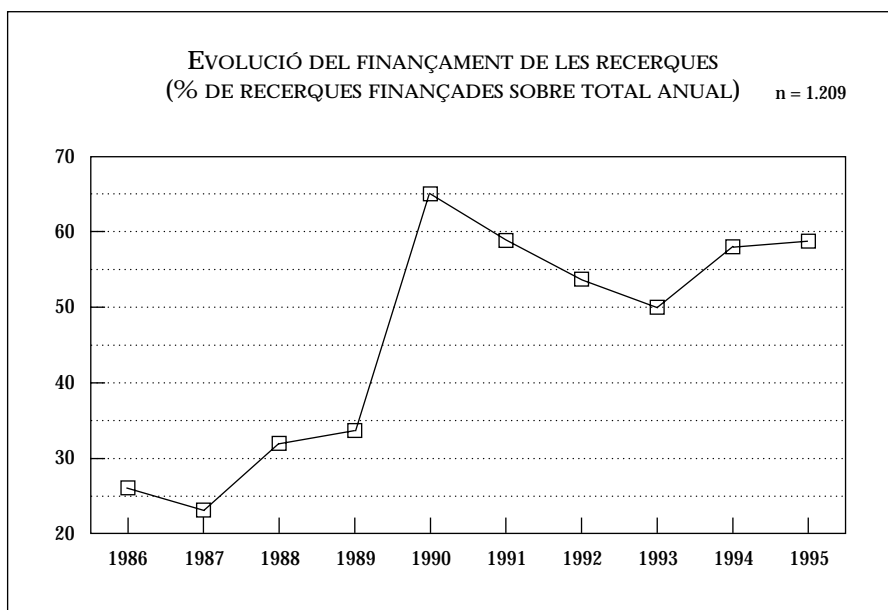

1. Jaume, SARRAMONA (coord.), *El llibre blanc de la recerca educativa a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1998. L'equip de recerca el formen Carmela Escribà, Ferran Farré, Joan Mateo, Joana Noguera, Antoni Sans, Xavier Ucar i Carme Vidal amb la col·laboració d'Albert Boada i Marta Clemente.

És d'especial interès conèixer la situació del finançament de la recerca pedagògica a Catalunya ja que mostra com aproximadament la meitat de la recerca es realitza sense finançament o almenys no hi consta. L'esmentat llibre blanc recull dades del finançament de la recerca entre 1986 i 1995 i mostra que en el 48,5 % dels casos no es té constància que la recerca hagi rebut cap tipus de finançament.

	1986	%	1987	%	1988	%	1989	%	1990	%	1991	%	1992	%	1993	%	1994	%	1995	%	
<i>Recerques finançades</i>	20	26,0	20	22,7	47	32,4	66	33,5	228	64,8	195	58,2	173	53,4	148	50,0	137	58,1	175	58,9	1.209
<i>Sense constància de finançament</i>	57	74,0	68	77,3	98	67,6	131	66,5	124	35,2	140	41,8	151	46,6	148	50,0	99	41,9	122	41,1	1.138
<i>Subtotal</i>	77		88		145		197		352		335		324		296		236		297		2.347

Tot i que els autors del llibre blanc observen un destacable creixement de la recerca finançada a partir de 1990, no és possible saber amb certesa si ha estat així per manca de dades fiables respecte al període 1986-1994. Certament, també, és possible que la concessió de llicències retribuïdes per part del Departament d'Ensenyament entre 1991 i 1994 hagi influït en aquest augment. Tot i que cal fer notar que la proporció es manté durant l'any següent.

La importància de la recerca portada a terme per iniciatives particulars fa necessari, en un proper report, fer una descripció dels nuclis de producció que inclogui aquestes iniciatives per tenir-ne una visió completa.

Aquestes dades i el present report posen en evidència que la recerca pedagògica és en bona part autàrquica i cal interrogar-se sobre l'eficàcia d'aquesta situació i preguntar-se fins a quin ni-

vell aquesta inversió de cabals i energies té repercussió en la pràctica pedagògica. Hom pot dir, amb raó, que en bona mesura el marc de la reforma dóna coherència a moltes de les iniciatives disperses. Però, malgrat això, és evident que es manifesta una preocupant manca de política de recerca pedagògica. Per primera vegada des de la creació dels sistemes educatius estatals, Catalunya disposa d'una administració educativa pròpia tant en el terreny escolar com en els àmbits de l'educació social. L'existència d'allò que Galí anomenava «el seny administratiu» ha de produir una política en el terreny de l'educació, i és evident que l'existència d'una política de recerca pedagògica és una de les expressions més altes d'una política educativa.

L'Administració educativa catalana —en tots els àmbits els quals afecta: ensenyament, benestar social, justícia, treball, etc.— ha de fixar els objectius generals i particulars d'acord amb els quals s'ha d'instrumentalitzar la política de recerca.

Es fa urgent la creació d'alguna instància de coordinació de la recerca que tot assegurant la comunicació entre els mateixos investigadors i investigadores assegurí el rendiment social de la recerca. La creació d'aquesta indispensable coordinació de la política científica en l'àmbit pedagògic no ha d'ésser sinònim de centralització. Gran Bretanya, entre d'altres països de la Unió, ofereix models descentralitzats de recerca pedagògica altament coordinats i amb una notable influència sobre la pràctica educativa.

Metodologia

Per tal de determinar les línies de recerca que haurien de ser prioritàries a Catalunya, hem considerat i analitzat quatre elements bàsics de decisió:

- a) Les priorititzacions sorgides de tres fonts bàsiques d'informació.
- b) La densitat de les línies de recerca.
- c) L'àmbit de pertinença de la línia i la seva densitat.
- d) El nombre d'investigadors amb més producció que treballen la línia.

A) *Fonts d'informació*

En primer lloc i de manera molt especial, hem considerat com a elements valoratius de primer ordre les priorititzacions dutes a terme des de tres posicions diferents corresponents a tres fonts d'informació. Així, tenim les realitzades per persones amb representació institucional dins del camp de l'educació a Catalunya (OP), les sorgides de la legislació vigent (LG) i les provinents de països desenvolupats. La síntesi d'aquestes tres fonts donen un total de 45 línies que són les que hem introduït en la nostra anàlisi.

De les tres fonts, considerem de més pes l'opinió de les persones significatives dins la societat catalana compromeses amb l'educació. En segon lloc, situem les línies inspirades en les necessitats sorgides de la legislació vigent i, finalment, les provinents de les anàlisis efectuades fora del nostre país.

Tot això, dóna un primer llistat recollit en el nostre quadre número 1 (p. 12), en el qual apareixen ordenades les 45 línies considerades. Són, en primer lloc, les línies recomanades per més fonts i, en cas d'empat, se situen al capdavant les provinents de les fonts més valorades d'acord amb el criteri prèviament esmentat. Consta, també, en aquest quadre el nombre de recerques per línia i el percentatge que aquest representa respecte del total.

B) *Densitat de les línies de recerca*

De cadascuna de les línies, i d'acord amb la base de dades provinent del llibre blanc (període 1990-1995), hem pogut calcular el percentatge de recerques adscrites a les línies respecte del total de recerques efectuades en aquest període.

Això, ens ha permès establir el següent índex de densitat, derivat a partir de la mitjana de recerques per línia.

Densitat de línia:

- A: + 5 % (línies amb més d'un 5 % de recerques respecte del total)
- B: 2,2 % - 4,9 %
- C: 0,5 % - 2,1 %
- D: - 0,5 %

Aquesta informació ja ve recollida en el quadre número 2 (p. 13 i 14), a continuació del llistat ordenat de les línies i de la font o fonts d'informació que la recomanen.

C) *Àmbit de recerca i densitat de l'àmbit*

Totes les línies les hem referenciades pels àmbits als quals pertanyen i aquests àmbits s'han establert a partir de les classificacions habituals del nostre camp científic (vegeu quadre número 2).

També hem considerat important analitzar el nombre de recerques que formen part de l'àmbit, per tal d'establir el grau de desenvolupament d'aquest àmbit. Fruit d'aquest càlcul ha estat l'establiment del corresponent índex de densitat dels àmbits —derivat estadísticament d'una manera similar a la de les línies— i els quals reproduïm aquí:

Densitat d'àmbit:

- A: àmbits amb més de cinc-centes recerques
- B: 215-499
- C: 100-214
- D: 0-100

En el quadre número 2 es pot veure, després de la columna dedicada a la densitat de la línia, l'àmbit de pertinença de la línia i la seva densitat d'acord amb el criteri anteriorment descrit.

D) *Nombre d'investigadors amb més producció adscrits a la línia*

Finalment, el quart criteri introduït en la nostra anàlisi és el nombre d'investigadors que treballen la línia de recerca i que consten en la base de dades del llibre blanc, com a investigadors de gran producció.

En aquest cas, ens hem limitat a reflectir en l'última columna del quadre número 2, els investigadors per a cadascuna de les línies.

Tota la informació recollida va servir de base per al debat i l'anàlisi de la comissió encarregada de fer la proposta de línies prioritàries. El raonament de base era considerar en primer lloc i de manera més valorada, les indicacions sorgides de les demandes de les diferents fonts d'informació, entenent que representaven les necessitats més urgents del nostre sistema social i educatiu, tant des de la perspectiva nacional, legal, com internacional. La resta de dades introduïdes en la nostra anàlisi van servir de manera complementària en el procés final de presa de decisions.

QUADRE 1

<i>Línies de recerca</i>	<i>Font d'informació</i>	<i>Nombre de recerques de línia</i>	
		<i>Total</i>	<i>%</i>
El professorat: formació	OP - LG - PD	124	6,7
Adaptació curricular a la societat	OP - LG - PD	90	4,9
Preparació pel món del treball	OP - LG - PD	67	3,6
Organització dels centres educatius	OP - LG - PD	35	1,9
Educació cívica i democràtica	OP - LG - PD	31	1,7
El professorat: avaluació	OP - LG - PD	15	0,8
Participació de la comunitat educativa en el sistema educatiu	OP - LG - PD	8	0,4
Integració de deficients	OP - LG	63	3,4
Atenció a la diversitat a l'aula	OP - LG	32	1,7
Preparació per a la integració europea i la lliure circulació de ciutadans i ciutadanes	OP - LG	12	0,7
Aprenentatge de llengües	OP - PD	175	9,5
Educació multicultural	OP - PD	41	2,2
Comparació entre sistemes educatius	OP - PD	28	1,5
Recerca i innovació educativa	LG - PD	124	6,7
Ensenyament secundari	LG - PD	79	4,3
Educació ambiental	LG - PD	72	3,9
Polítiques i reformes educatives	LG - PD	65	3,5
Avaluació de l'alumnat	LG - PD	55	3,0
Necessitats educatives de grups menys afavorits	LG - PD	51	2,8
Avaluació del sistema educatiu. Indicadors	LG - PD	46	2,5
Educació i gènere	LG - PD	42	2,3
Formació al llarg de la vida (formació d'adults, formació contínua...)	LG - PD	27	1,5
Nous rols de l'escola	LG - PD	13	0,7
Igualtat en l'educació	LG - PD	12	0,7
Qualitat educativa	LG - PD	6	0,3
Descentralització educativa	LG - PD	5	0,3
Nous rols dels pares i de les mares a l'educació	LG - PD	2	0,1
Autonomia institucional	LG - PD	0	0
Identitat i normalització cultural catalanes	OP	72	3,9
Fracàs escolar: prevenció i atenció	OP	19	1
Mobilitat del professorat entre països i formació	OP	0	0
L'educació com a procés integrador	LG	78	4,2
Avaluació de centres	LG	22	1,2
Foment dels hàbits personals d'aprenentatge	LG	20	1,1
Tutoria i orientació educatives	LG	19	1
Direcció escolar	LG	16	0,9
Ús crític de la diversitat de fonts d'informació	LG	10	0,5
Inspecció: formació, avaluació...	LG	4	0,2
Noves tecnologies i educació	PD	95	5,2
Educació per a la salut	PD	43	2,3
Ensenyament superior	PD	26	1,4
Ensenyament obert i a distància	PD	12	0,7
Transició entre nivells educatius	PD	6	0,3
Finançament del sistema educatiu	PD	2	0,1
Mobilitat estudiantil entre països i reconeixement de títols	PD	0	0
Sense classificar	-	76	4,1
TOTALS		1.840	100

QUADRE 2

Línies de recerca	Font d'informació	Densitat límia	Àmbit de recerca	Densitat de l'àmbit	Nombre d'investigadors amb més producció
El professorat: formació Adaptació curricular a la societat	OP - LG - PD	A	Professorat i professionals de l'educació Desenvolupament curricular i aspectes didàctics	C	9
	OP - LG - PD	B		B	9
Preparació pel món del treball Organització dels centres educatius	OP - LG - PD	B	Formació professional (inicial i contínua) Organització educativa	C	15
	OP - LG - PD	C		C	3
Educació cívica i democràtica El professorat: avaluació	OP - LG - PD	C	Educació no formal Avaluació	B	6
	OP - LG - PD	C		C	4
Participació de la comunitat educativa en el sistema educatiu Integració de deficients	OP - LG - PD	D	Organització educativa Educació especial	C	-
	OP - LG	B		D	9
Atenció a la diversitat a l'aula Preparació per a la integració europea i la lliure circulació de ciutadans i ciutadanes	OP - LG	C	Psicopedagogia	B	7
	OP - PD	A		D	-
Aprentatges de llengües Educació multicultural	OP - PD	A	Política i planificació educatives Didàctiques especials	A	7
	OP - PD	B		B	6
Comparació entre sistemes educatius Recerca i innovació educativa	OP - PD	C	Educació no formal Educació comparada	C	6
	LG - PD	A		D	5
Ensenyament secundari Educació ambiental	LG - PD	B	Desenvolupament curricular i aspectes didàctics	D	5
	LG - PD	B		B	-
Polítiques i reformes educatives Avaluació de l'alumnat	LG - PD	B	Educació per nivells Educació no formal	B	6
	LG - PD	B		D	6
Necessitats educatives de grups menys afavorits Avaluació del sistema educatiu. Indicadors	LG - PD	B	Política i planificació educatives Avaluació	C	7
	LG - PD	B		C	3
Educació i gènere Formació al llarg de la vida (formació d'adults, formació contínua...)	LG - PD	B	Aspectes socials de l'educació Avaluació	C	4
	LG - PD	B		C	5
Nous rols de l'escola Igualtat en l'educació	LG - PD	C	Aspectes socials de l'educació Formació professional (inicial i contínua) Organització educativa	C	5
	LG - PD	C		C	-
	LG - PD	C	Aspectes socials de l'educació	C	-

QUADRE 2 (continuació)

Limites de recerca	Font d'informació	Densitat línia	Àmbit de recerca	Densitat de l'àmbit	Nombre d'investigadors amb més producció
Qualitat educativa	LG - PD	D	Desenvolupament curricular i aspectes didàctics	B	-
Descentralització educativa	LG - PD	D	Organització educativa	C	-
Nous rols dels pares i de les mares a l'educació	LG - PD	D	Organització educativa	C	-
Autonomia institucional	LG - PD	D	Organització educativa	C	-
Identitat i normalització cultural catalanes	OP	B	Didàctiques especials	A	8
Fracàs escolar: prevenció i atenció	OP	C	Psicopedagogia	B	4
Mobilitat del professorat entre països i formació	OP	D	Professorat i professionals de l'educació	C	-
L'educació com a procés integrador	LG	B	Aspectes socials de l'educació	B	9
Avaluació de centres	LG	C	Avaluació	C	-
Foment dels hàbits personals d'aprenentatge	LG	C	Psicopedagogia	B	2
Tutoria i orientació educatives	LG	C	Psicopedagogia	B	-
Direcció escolar	LG	C	Organització educativa	C	4
Ús crític de la diversitat de fonts d'informació	LG	C	Desenvolupament curricular i aspectes didàctics	B	-
Inspecció: formació, avaluació...	LG	D	Organització educativa	C	-
Noves tecnologies i educació	PD	A	Tecnologies educatives	B	9
Educació per a la salut	PD	B	Educació no formal	B	5
Ensenyament superior	PD	C	Educació per nivells	B	-
Ensenyament obert i a distància	PD	C	Tecnologies educatives	B	3
Transició entre nivells educatius	PD	D	Organització educativa	C	3
Finançament del sistema educatiu	PD	D	Política i planificació educatives	D	-
Mobilitat estudiantil entre països i reconeixement de títols	PD	D	Política i planificació educatives	C	-
Sense classificar	-	-	-	-	-

Fonts: P, opinió d'experts consultats; LG, legislació vigent; PD, països desenvolupats.

Densitat línia: A: +5 %; B: 2,2 % - 4,9 %; C: 0,5 % - 2,1 %; D: -0,5 %.

Densitat de l'àmbit: A: +500; B: 215 - 499; C: 100 - 214; D: - 100.

Descriptors de les recerques identificades

En el llibre blanc, ja esmentat, s'identifica cada recerca mitjançant un màxim de tres descriptors, per així facilitar la seva identificació en la base de dades confeccionada respecte al període cronològic. En l'anàlisi realitzada en aquest report hom ha mantingut els mateixos descriptors, la relació completa dels quals apareix a continuació:

actituds	didàctica de la geografia
adolescència	didàctica de la llengua estrangera
adults	didàctica de la llengua i la literatura
anàlisi de continguts	didàctica de la tecnologia
anàlisi de necessitats	didàctica de les ciències naturals
anglès	didàctica de les ciències experimentals
animació sociocultural	didàctica de les ciències socials
aprenentatge	didàctica de les matemàtiques
arquitectura escolar	diferències sexuals
atenció	dificultats d'aprenentatge
atur	dinàmica de grups
aules taller	direcció de centres
avaluació d'alumnes	disminució psíquica
avaluació d'experiències escolars	docència
avaluació de centres educatius	EAO
avaluació de programes	economia
avaluació de sistemes educatius	educació a distància
avaluació del professorat	educació ambiental
avaluació lectora	educació antidrogoaddicció
base de dades	educació cívica
batxillerat	educació comparada
biblioteca	educació compensatòria
bilingüisme	educació d'adults
BUP	educació especial
català	educació física
cecs	educació infantil
cinema	educació informal
coeducació	educació intel·lectual
comunicació	educació moral
continguts	educació no formal
creativitat	educació per al consum
currículum	educació per al desenvolupament
delinqüència	educació per a la salut
detecció de necessitats	educació permanent
diagnòstic educatiu	educació precoç
didàctica	educació primària
didàctica de l'expressió artística	educació religiosa
didàctica de l'ortografia	educació secundària
didàctica de la filosofia	educació social

educació viària
EGB
epistemologia
escola comprensiva
escola pública
escola rural
estil pedagògic
estratègies d'aprenentatge
estudi sobre recerca
exàmens
èxit escolar
expressió corporal
factors de risc
formació de directius de centres
formació inicial del professorat
formació ocupacional
formació permanent del professorat
formació professional
fracàs escolar
francès
geografia urbana
guia
història
història de l'art
història de l'educació
ideologia
igualtat d'oportunitats
immersió
infància
informàtica
innovació
integració escolar
integració racial
integració social
integració sociolaboral
interdisciplinarietat
interès
intervenció socioeducativa
investigació-acció
joc
joventut
lectoescriptura
legislació de l'educació
llatí
llenguatge
lleure
llibres de text
logopèdia
mapa escolar
material didàctic
menors
mètodes qualitatiu
mètodes quantitatiu
minories
mitjans de comunicació
models
motivació
multiculturalisme
multimèdia
música
nivells d'educació
normativa educativa
noves tecnologies
organització de centres educatius
orientació
orientació vocacional
participació
pedagog
pedagogia laboral
pensament del professor
planificació de l'educació
plàstica
política educacional
presa de decisions
presons
primària
processos cognitius
prospectiva
psicomotricitat
reforma de l'educació
rendiment
resolució de problemes
secundària
selectivitat
simulació
sords
sortides professionals
superdotats
tallers
tècniques d'estudi
tecnologia educacional
telemàtica
televisió
tercera edat
transició escola-treball
tutoria
universitat

Línies de recerca. El seu nivell de tractament a Catalunya

En el present report s'han fixat 45 línies de recerca, com a resultat de sintetitzar: *a*) les propostes derivades de les prioritats que assenyalen els països més desenvolupats i els principals organismes internacionals (PD), *b*) les opinions de persones amb representació institucional vinculada a l'educació a Catalunya (OP) i *c*) les sorgides de la legislació educativa vigent (LG).

Així, una lectura purament descriptiva de la taula adjunta ens dóna una primera dada sobre el grau de tractament, en forma de nombre de treballs vinculats a les línies en qüestió.

Si totes les línies de recerca haguessin estat igualment treballades, caldria esperar un percentatge de casos del 2,2 % en cadascuna d'aquestes línies, per tant, podem considerar que aquesta és la mitjana teòrica. En funció d'aquesta mitjana s'han agrupat les línies en quatre graus de tractament.

1. Hi ha un primer grup de línies de recerca que obtingueren un percentatge de representativitat de, com a mínim, el 5 %. Aquest grup de línies de recerca han estat, per tant, força desenvolupades i són en concret:

- aprenentatge de llengües (9,5 %, n = 175)
- recerca i innovació educativa (6,7 %, n = 124)
- el professorat: formació (6,7 %, n = 124)
- noves tecnologies i educació (5,2 %, n = 95).

L'explicació del perquè aquestes línies de recerca han estat més desenvolupades ben probablement obeeix a raons diferents. Pel que fa a l'«Aprenentatge de llengües», es pot afirmar que aquest ha estat un tema prioritari de l'educació a Catalunya en els darrers anys, tant des dels propis centres escolars, com des d'altres instàncies acadèmiques (departaments universitaris, ICE...) així com des de la pròpia Administració. Cal advertir que en aquesta línia hi ha inclòs l'estudi de la llengua catalana, objecte de preocupació evident per aconseguir la seva normalització a l'escola.

Hi ha altres línies de recerca («Recerca i innovació educativa» i «El professorat: formació») a les quals cal trobar l'explicació de la seva expansió en dues raons: en el primer cas, pel fet que una part molt significativa de les recerques catalogades a les bases de dades emprades estava conformada per experiències d'innovació curricular als centres escolars; en el segon cas, per l'impuls donat a la reforma a Catalunya durant el període de temps analitzat especialment en allò referent a la nova formació del professorat en l'àmbit curricular.

La línia de recerca «Noves tecnologies i educació» requereix un comentari específic. Estem enfront d'una prioritització donada especialment per la importància que ha adquirit en els darrers anys l'aplicació de la informàtica als centres educatius d'educació primària i secundària, amb el corresponent desplegament de maquinari i programari educatiu, i amb totes les necessitats creades al voltant d'aquesta qüestió —formació del professorat, etc.

Val a dir també que la línia de recerca «Adaptació curricular a la societat» que en l'estudi global assolia un 5 % de les recerques, passa a representar el 4,9 % i, per tant, s'encabeix en el límit superior del segon grup establert.

2. Un segon grup d'investigacions el formen aquelles recerques que obtenen percentatges entre el 5 % i el 2,2 %. Aquestes línies de recerca es pot considerar que també han estat prioritàries, encara que no amb el mateix grau d' incidència que les anteriors. Del conjunt del grup destaquen les següents:

- adaptació curricular a la societat (4,9 %, n = 90)
- ensenyament secundari (4,3 %, n = 79)
- l'educació com a procés integrador (4,2 %, n = 78)
- identitat i normalització cultural catalana (3,9 %, n = 72)
- educació ambiental (3,9 %, n = 72)
- preparació per al món del treball (3,6 %, n = 67)
- polítiques i reforma educatives (3,5 %, n = 65)
- integració de deficients (3,4 %, n = 63)
- necessitats educatives de grups menys afavorits (2,8 %, n = 51)
- avaluació del sistema educatiu (2,5 %, n = 46)
- educació i gènere (2,3 %, n = 43)
- educació multicultural (2,2 %, n = 41).

El desenvolupament de les dues primeres línies de recerca s'explica, bàsicament, per factors relacionats amb la implantació de la reforma educativa. L'«Adaptació curricular a la societat» i l'«Educació com a procés integrador» es vinculen a la importància que darrerament s'ha donat al «principi de comprensivitat» en la mateixa reforma. També cal tenir en compte la política d'integració d'alumnes amb deficiències a les aules ordinàries, que es va desenvolupar durant la dècada dels vuitanta i que, sens dubte, repercutí en la proliferació d'estudis i recerques referents a això. D'altra banda, es pot afirmar que un dels canvis més significatius que proposa la reforma és la nova educació secundària obligatòria (ESO) i, per tant, no ha d'estranyar que el nombre d'investigacions que han centrat el seu objecte d'estudi a l'ensenyament secundari hagi estat elevat. També s'ha de relacionar necessàriament amb la reforma educativa part de les recerques realitzades dins l'epígraf «Polítiques i reformes educatives».

Tanmateix l'educació ambiental ha resultat una línia de recerca força tractada per haver estat molt pròpia de l'àmbit de les didàctiques especials i de les recerques dutes a terme com a experiències curriculars als centres escolars. Cal recordar, en aquest sentit, l'important pes específic que tenien aquestes dues variables en el conjunt de la base de dades de la recerca a Catalunya.

Pel que fa a la línia de recerca «Identitat i normalització de la cultura catalana», la seva importància té relació amb l'impuls polític que s'ha atorgat a aquesta temàtica des de tots els àmbits del Govern de la Generalitat durant la dècada anterior i l'actual i, en conseqüència, també des del propi Departament d'Ensenyament.

3. Hi ha un tercer grup de línies de recerca que apareixen per sota la mitjana teòrica, en situar-se en percentatges que oscil·len entre el 2,2 % i el 0,5 %. De totes aquestes línies cal destacar les que obtenen uns percentatges inferiors:

Direcció escolar (0,9 %, n = 16)

El professorat: avaluació (0,8 %, n = 15)

Ensenyament obert i a distància (0,7 %, n = 12)

Nous rols de l'escola (0,7 %, n = 12)

Igualtat en l'educació (0,7 %, n = 12)

Preparació per a la integració europea i la lliure circulació dels ciutadans (0,7 %, n = 12)

Ús crític de la diversitat de fonts d'informació (0,5 %, n = 10)

És significatiu que aquestes línies de recerca gaudeixin de poc impuls entre els investigadors de l'educació a Catalunya. D'una banda, perquè n'hi ha que tenen una importància vital per a un funcionament de qualitat del sistema educatiu. En aquest cas es troben els estudis centrats en la «Direcció escolar» (0,9 %).

De la mateixa manera sorprèn el poc interès que suscitaven temàtiques novedoses i d'importància cabdal en l'anomenada *societat de la informació*. En concret ens referim a l'ús crític de la «Diversitat de fonts d'informació» (0,5 %) així com els «Nous rols de l'escola» (0,7 %).

D'altra banda, hi ha un bloc conformat per les línies de recerca referides a l'accés a l'educació. En aquest sentit, cal destacar el poc pes específic que tenen les recerques referents al clàssic tema de la «Igualtat en l'educació», o a l'ús d'un mitjà tan important per entendre l'educació a àmplies capes de la població com és l'«Ensenyament obert i a distància» (0,7 %).

La preocupació per l'aportació que pot fer l'educació al procés d'integració europea també es posa en dubte quan observem el feble impuls donat a la línia de recerca «Preparació per a la integració europea i la lliure circulació dels ciutadans».

Finalment, es confirma que certs temes continuen essent problemàtics dins el sector educatiu.

L'escassa recerca referida a l'avaluació del professorat (0,8 %) confirma aquesta apreciació.

Val a dir en qualsevol cas, que els valors obtinguts en aquest període semblen mostrar una lleugera tendència cap a l'increment de la recerca en aquestes àrees, si més no, en comparació amb les dades del període 1985-1990 mostrades en el llibre blanc elaborat per aquest període cronològic.

4. El darrer grup de línies de recerca, amb vista a la importància que se'ls ha atorgat a Catalunya, és el d'aquelles línies que no arriben a representar el 0,5 %. El componen les següents:

Participació de la comunitat educativa en el sistema educatiu (0,4 %, n = 8)

Qualitat educativa (0,3 %, n = 6)

Transició entre nivells educatius (0,3 %, n = 6)

Descentralització educativa (0,3 %, n = 6)

Nous rols dels pares a l'educació (0,1 %, n = 2)

Finançament del sistema educatiu (0,1 %, n = 2)

Autonomia institucional (n = 0)

Mobilitat estudiantil entre països i reconeixement de títols (n = 0)

Mobilitat del professorat entre països i formació del professorat (n = 0)

Sobre aquestes línies de recerca menys desenvolupades a Catalunya se'n poden fer diversos comentaris. Novament resulta significatiu que determinades línies de recerca clarament vinculades a la qualitat d'un sistema educatiu estiguin tan poc ateses. És el cas de les investigacions centrades específicament en la qualitat educativa, la inspecció educativa i les transicions entre nivells educatius, sovint impregnades de fracàs acadèmic i personal, i de gran repercussió per al futur dels estudiants.

En segon lloc, és també significatiu que temàtiques clarament vinculades a la qüestió europea i al rol que té l'educació en aquest assumpte no tinguin una millor cobertura en l'àmbit de la recerca. Exemples d'això són les línies de recerca «Mobilitat estudiantil entre països», «Reconeixement de títols», «Mobilitat del professorat entre països » i «Formació del professorat».

Hi ha un tercer grup de recerques que estan emergint amb molta força en els darrers anys en els sistemes educatius. Es tracta de l'autonomia institucional (fortament impulsada arran de la reforma educativa) i els nous rols dels pares a l'educació —fruit del creixent protagonisme que està adquirint la societat civil en els afers educatius. Doncs també aquestes dues línies han estat desateses pels investigadors catalans.

Finalment, és altament sorprenent que línies de recerca, com ara «Descentralització educativa» i «Finançament del sistema educatiu» siguin les menys tractades, quan els canvis produïts en la política espanyola i catalana en aquestes qüestions han estat realment espectaculars en els darrers quinze anys. En aquest sentit, només cal recordar el procés de transferències a les comunitats autònomes i el desplegament de l'autogovern a Catalunya, així com els canvis que va suposar en el sistema de finançament del sistema educatiu l'aprovació de la LODE (1985).

Ara bé, cal assenyalar que algunes de les línies poc treballades en el període estudiat han tingut el seu desenvolupament en els darrers anys, no compresos en aquest report, i per això el seu pes específic en el conjunt del període estudiat resulta poc rellevant.

Investigadors amb més producció a les línies de recerca identificades

En la base de dades, cada recerca ha estat identificada pels seus autors, diferenciant si apareixien com a directors, investigadors principals o col·laboradors. En el cas de les tesis i dels treballs acadèmics de recerca també hi figuren el director i l'autor corresponent. La relació completa d'autors que apareixen com a directors de recerca es pot trobar en l'annex de la pàgina 38.

Àmbits de la recerca. Anàlisi i valoració

A continuació, i per tal de donar sentit i dotar de significació a la gran quantitat de descriptors sota els quals s'ha anat definint la recerca pedagògica a Catalunya, presentarem els que hem anomenat *àmbits de recerca*.

Entenem per «àmbits» aquelles agrupacions de descriptors que per la seva aproximació i relació conceptual permeten una denominació comuna de caire i sentit més ample, a la vegada que accepten una sistematització en grans blocs temàtics. Cal dir que l'orientació que ens ha conduït a definir aquests blocs temàtics no és una altra que poder complimentar una sola exigència, a saber, que la seva denominació fos compatible amb la nomenclatura investigacional pròpia de les institucions internacionals més reconegudes en el camp de l'educació —tal com pot ésser, per exemple, la UNESCO— i també amb la terminologia universitària més en l'ús.

D'aquesta manera, la recerca pedagògica a Catalunya queda organitzada i estructurada d'acord amb les denominacions de les grans àrees de coneixement que generalment divideixen les ciències de l'educació. Val a dir, doncs, que la nostra tasca de síntesi desenvolupada amb les 3.646 entrades de descriptors baix les quals es definien les recerques pedagògiques a casa nostra, ens ha conduït a concretar disset àmbits temàtics que, si més no, podrien ésser les àrees de la nostra recerca pedagògica en terminologia internacional.

Ara bé, enfront d'aquesta clarificació i síntesi adaptada a la terminologia més en l'ús, cal advertir, al mateix temps, de certs nivells de subjektivisme que poden mediatitzar la definició d'alguns dels diversos àmbits fins al punt que no podem afirmar que la definició dels mateixos sia unívoca. Totes les classificacions són discutibles i la nostra també, puix que hem trobat certes dificultats a l'hora d'integrar descriptors en els seus àmbits corresponents. Fins i tot hi ha molts d'aquests descriptors que podrien ésser a dos àmbits diferents, com és ara el cas dels referits a les matèries transversals que tant es podrien incloure en l'àmbit de les «Didàctiques especials» com en el de «L'educació no formal».

Un altre exemple el trobem en la consideració que fem de plantejar com un àmbit diferent, amb identitat pròpia, la formació professional quan hom sap que des de la reforma aquest nivell de l'ensenyament està integrat en el si del segon ensenyament. També val a dir que avui, l'avaluació es considera com una mena de regulació que s'aplica a moltes situacions educatives que aquí es troben en àmbits diferents i, fins i tot, com un aspecte de la pròpia pedagogia. El mateix podríem dir de «L'educació per al consum» que té prou arguments per formar part de les recerques de didàctiques de les ciències socials (a l'àmbit de les «Didàctiques especials») o també en el si de «L'educació no formal». Les dualitats de significacions en uns altres descriptors són també prou evidents i no cal, creiem, ampliar els exemples, d'altra banda ben fàcils de reconèixer.

També cal advertir que no s'ha modificat la terminologia dels descriptors emprada pels autors de les recerques. Això val a dir, que el lector no trobarà encara descriptors, com ara «Educató no sexista» o «Gènere», que avui són ja de domini generalitzat, però que entre el 1990-1995 i d'acord amb les nostres dades encara no es van utilitzar.

Com es veu podríem multiplicar els exemples crítics amb facilitat, si bé el que aquí volíem evidenciar és la nostra preocupació formal i relativitzar, aleshores, la tasca feta d'intentar confor-

mar uns àmbits on incloure tots els descriptors emprats per definir la recerca pedagògica. En aquest sentit, tornem a dir que el nostre objectiu sols era adaptar la recerca pedagògica a Catalunya als grans àmbits internacionals i universitaris de les ciències de l'educació, a fi de possibilitar-ne comparances amb uns altres indrets.

Conscients doncs de les dificultats de crear macroàrees o àmbits de recerca i, per tant, del nostre intent sistematitzador, tot seguit presentarem el resultat d'aquesta tasca reorganitzativa mitjançant quatre entrades d'informació, els contingut de les quals ens donaran a conèixer les següents dades:

- la denominació de l'àmbit
- els descriptors que han conformat aquest àmbit
- el nombre de recerques per a cada un d'aquests descriptors
- el nivell de densitat de la recerca

Cal dir que el nivell de densitat es defineix en quatre grups (A, B, C i D) que representen:

- A, el grup que sobresurt significativament dels altres;
- B, els grups que estan per sobre la mitjana (214,47 descriptors);
- C, els grups que es troben sota la mitjana;
- D, els grups minoritaris (menys de cent recerques i a més de cent punts de la mitjana).

D'acord amb el mencionat fins ara, els àmbits de la recerca pedagògica a Catalunya podrien obeir a les següents denominacions:

1. ÀMBIT: *Didàctiques especials*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
1.1 Didàctica de les ciències socials	169
1.2 Didàctica de la llengua i literatura	125
1.3 Didàctica de les llengües estrangeres	98
1.4 Didàctica de les ciències experimentals	98
1.5 Didàctica de les matemàtiques	72
1.6 Didàctica del català	69
1.7 Didàctica de l'expressió artística	61
1.8 Didàctica de l'educació física	39
1.9 Didàctica de la lectoescriptura	37
1.10 Didàctica de les ciències naturals	34
1.11 Didàctica de la música	33
1.12 Didàctica de la filosofia	9
1.13 Didàctica del llatí	9
1.14 Didàctica de la tecnologia	6
Totals	859
Densitat : A	

És amb molt, l'àmbit on trobem més recerques, puix que fins i tot contempla més del doble de les recerques del segon àmbit més productiu. En total agrupa gairebé el 25 % de la recerca pedagògica a Catalunya —exactament un 23,56 %. Ara bé, creiem que hi ha causes que ens poden explicar aquest fet.

En primer lloc, cal dir que és un àmbit on potser més s'evidencia la recerca pedagògica a la societat, o sia, externa a les universitats i institucions especialitzades; en efecte, molts dels treballs de mestres i professors s'inclouen en aquest apartat.

A més, hi ha tota una sèrie de motius que també ens expliquen els interessos del professorat vers la recerca en les didàctiques especials. Entre aquests motius podem esmentar el fet que moltes d'aquestes recerques són de tipus regional —comarcal o local— la qual cosa fa més fàcil trobar ajuts per a la seva realització i, fins i tot, per a la seva publicació. En segon lloc, i tot ampliant el que ja havíem dit, s'ha de fer esment que aquest àmbit inclou un tipus de recerca que afecta tot el sistema educatiu —des de les escoles infantils fins el professorat universitari. A més, la introducció mitjançant la reforma educativa de models piagetians i altres propis de l'obra de Vygotsky han fet modificar i analitzar vells esquemes didàctics, que ara han trobat noves aplicacions a les diverses matèries objecte d'ensenyament. També podem fer esment de la nova estructuració universitària en àrees de coneixement, que s'ha traduït a la vegada en un nou tipus de professorat que a les escoles de mestres han obert noves perspectives investigacionals en el camp de les didàctiques especials, la qual cosa ha fet motivar i mobilitzar els estudiants i els mestres en general vers aquests nous camps de recerca.

2. ÀMBIT: *Psicopedagogia*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
2.1 Processos cognitius	106
2.2 Aprenentatge	87
2.3 Orientació	45
2.4 Diferències sexuals	35
2.5 Diagnòstic educatiu	27
2.6 Joc	24
2.7 Adolescència	18
2.8 Motivació	16
2.9 Coeducació	12
2.10 Infància	12
2.11 Atenció	6
2.12 Creativitat	6
2.13 Fracàs escolar	6
2.14 Superdotats	5
2.15 Joventut	3
2.16 Interès	1
Totals	409
Densitat : B	

Amb referència al gran nombre de recerques que en concret trobem dedicades a la didàctica de les ciències socials s'ha de tenir present que aquesta nova denominació obre un camp molt més ample que el referit a la «geografia i història» que era el que fins no fa molts d'anys s'entenia per «ciències socials»; el cas de les «Didàctiques de la llengua i literatura» s'ha de comprendre a la llum de la problemàtica específica de Catalunya, i referint-nos a les llengües estrangeres, cal dir que el gran nombre de recerques també s'ha d'analitzar d'acord amb les necessitats de la societat actual, a la integració a Europa, a l'existència d'una especialitat dins els estudis de mestre, i potser al canvi de llengua en el sistema educatiu (el francès per l'anglès).

Intuïm que en el futur aquest àmbit, si més no, es mantindrà amb un gran nombre de recerques. Les especialitzacions que aporten les escoles de mestres creiem que no seran alienes a aquest fet; fins i tot, esperem que pròximament es desenvolupin encara més els camps de les didàctiques de la música o de l'educació física.

En aquest àmbit s'evidencien, sens dubte, influències pròpies de la reforma educativa que s'aplicà el 1990, després de diversos anys d'experimentacions parcials. El cas dels dos descriptors més nombrosos —«Processos cognitius» i «Aprentatge»— tenen molt a veure amb els models vygotskians introduïts a l'època (exploració de les idees prèvies, etc.), així com el canvi de paradigma que així mateix implicà la reforma —del conductisme al cognitivisme. En canvi es denoten àrees on la reforma no ha incidit malgrat la seva importància; és el cas per exemple, del «fracàs escolar» que en el si d'una concepció d'escola comprensiva sembla que hauria d'haver interessat més.

3. ÀMBIT: *Desenvolupament curricular i aspectes didàctics*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
3.1 Material didàctic	115
3.2 Currículum	103
3.3 Innovació educativa	26
3.4 Educació compensatòria	23
3.5 Educació moral	20
3.6 Rendiment acadèmic	17
3.7 Psicomotricitat i expressió corporal	13
3.8 Educació precoç	12
3.9 Continguts	9
3.10 Llibres de text	8
3.11 Guies didàctiques	6
3.12 Interdisciplinarietat	6
3.13 Resolució de problemes	6
3.14 Educació religiosa	5
3.15 Estils cognitius	5
3.16 Investigació-acció	5
3.17 Tècniques d'estudi	5
3.18 Educació intel·lectual	3
3.19 Èxit escolar	1
Totals	388
Densitat : B	

Cal fer esment també del nombre de recerques sobre «Orientació», amb la qual cosa podem dir que es continua amb la ferma tradició que aquesta qüestió té a Catalunya, si més no, des de l'obra duta a terme per Mira i López a partir de 1920. També cal dir que moltes de les recerques definides pels descriptors «Coeducació» o «Diferències sexuals», estarien avui sota la denominació de «Gènere» o «Educació no sexista».

És un àmbit majoritàriament en mans de la recerca universitària, si bé també hi ha presència de recerques desenvolupades en el si de la societat, fonamentalment per equips de docents (és el cas del joc, a escoles infantils, entre altres).

Estem davant un àmbit de recerca amb dues característiques principals: la primera, que és també fruit de la reforma, se centra en la introducció de la concepció curricular de l'educació, i la segona, que obeeix a recerques fetes en el si de la societat, de mans principalment d'ensenyants d'infantil, de primària i secundària, principalment, malgrat que la universitat té també la seva presència.

Es pot advertir que hem inclòs l'educació compensatòria dins aquest àmbit curricular, simplement perquè a casa nostra i en el si del nostre ordenament educatiu, l'educació compensatòria té un disseny i contingut molt escolar i curricular, enfront d'altres models que potser estan més decantats cap a l'educació no formal.

D'altra banda, en ésser aquest un àmbit molt ampli ens dóna una idea prou bona de com es troba la recerca a Catalunya amb relació a l'escola, per la qual cosa s'aprecien molt bé les mancances o el sentit tradicional o innovador d'aquest tipus de recerca.

4. ÀMBIT: *Educació per nivells*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
4.1 Ensenyament secundari	114
4.2 Ensenyament universitari	68
4.3 Educació primària	54
4.4 Educació infantil	44
4.5 EGB	25
4.6 Batxillerat	10
4.7 Selectivitat	5
4.8 Nivells d'educació	4
Totals	324
Densitat : B	

Estem de bell nou davant un àmbit, la investigació del qual obeeix una vegada més els canvis que la reforma de l'ensenyament i del sistema educatiu de 1990 propicià entre nosaltres. El cas de l'ensenyament secundari creiem que és paradigmàtic en aquest sentit, puix que és un nivell amb una nova significació des d'aleshores, que a més es referma pel baix nivell de recerca amb referència al batxillerat, que és un nivell que ha anat perdent pes en el si del sistema educatiu. Gairebé podem dir el mateix respecte al canvi d'orientació de les recerques sobre l'EGB a favor de l'educació primària, que com hom sap és la nova denominació d'una nova etapa o estructura de l'actual sistema educatiu.

D'altra banda, cal dir que la recerca està aquí molt repartida entre la universitat —com la que afecta l'ensenyament universitari— els professionals o docents de les altres etapes del sistema —batxillerat, selectivitat, ensenyament secundari— i els professors universitaris dels ensenyaments de mestre (educació infantil, primària...).

5. ÀMBIT: *Educació no formal*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
5.1 Educació social	56
5.2 Multiculturalisme	52
5.3 Educació per a la salut	43
5.4 Intervenció socioeducativa	30
5.5 Educació ambiental	26
5.6 Educació d'adults	22
5.7 Educació formal i informal	21
5.8 Educació permanent	18
5.9 Educació viària	9
5.10 Educació per al consum	8
5.11 Educació per al lleure	7
5.12 Educació per a la pau	4
5.13 Animació sociocultural	2
5.14 Educació cívica	2
Totals	300
Densitat : B	

És, d'una banda, un àmbit amb certa tradició a Catalunya —sobretot de mà de l'educació per al lleure— però que ara es veu a més revitalitzat per altres variables que cal esmentar. El fet de la complexitat de les societats avançades implica cada vegada més, la necessitat de noves exigències educatives així com, altres formes d'educació permanent a les quals aquest àmbit de recerca dóna resposta; en aquest sentit, cal dir que no tota l'educació es pot donar a les escoles, la qual cosa explica el sorgiment de nous paradigmes d'educació fora de l'escola com és el cas de la ciutat educadora. D'altra banda, la integració obligatòria al nostre ensenyament dels anomenats *eixos transversals* han fet també desenvolupar aquest àmbit en el si dels centres educatius.

De tota manera, també cal fer esment d'un fenomen que de ben segur els pròxims anys farà que augmenti o almenys es mantingui el nivell de la recerca al voltant de l'«Educació no formal».

Fem referència a la nova titulació universitària d'educació social, que sens dubte dinamitzarà aquest tipus de recerca, recerca que com hom sap s'obre a nous professionals de l'educació, no necessàriament docents o ensenyants.

De tota manera, cal destacar el bon nivell de la recerca sobre «Multiculturalisme» i l'«Educació per a la salut», així com les recerques de caire més generalista («Educació social» més «Intervenció socioeducativa»), en contra d'altres desenvolupaments que objectivament es veuen com molt importants i que en aquests anys que analitzem potser es troben en minoria respecte a les nostres expectatives.

6. ÀMBIT: *Tecnologia educativa*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
6.1 Noves tecnologies	208
6.2 Comunicació	25
6.3 Mitjans de comunicació	12
6.4 Tecnologia educativa	8
6.5 Televisió	6
6.6 Cinema	5
6.7 Educació a distància	4
Totals	268
Densitat : B	

L'àmbit de la «Tecnologia educativa» és un clar exemple de recerca adaptada a les actuals circumstàncies culturals i socials així com a les perspectives socials més acurades. Recolçada aquest tipus de recerca en l'àmbit europeu val a dir que gairebé tota ella es desenvolupa a l'àmbit de la universitat, pel seu cost, fonamentalment.

Ara bé, cap al futur, indubtablement, s'anirà obrint a les escoles i en general a qualsevol nivell del sistema educatiu, per la qual cosa, tot el professorat en general hi participarà. L'abaratiment de costos en els equips, el fet dels intercanvis d'experiències, així com la creació de xarxes d'escoles i la possibilitat de comunicació entre escoles de diversos països, tot això propiciat per les darreres polítiques europees en matèria d'educació, ens fa pensar en una més que probable obertura d'aquest àmbit a la recerca de les escoles i del professorat en general.

No cal dir, que per la seva dedicació, la recerca d'aquest camp està actualment centrada en gairebé un 78 % en el món de les noves tecnologies, essent la resta d'investigacions realment residuals.

7. ÀMBIT: *Avaluació*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
7.1 Avaluació de programes	73
7.2 Avaluació d'alumnat	48
7.3 Avaluació de centres educatius	20
7.4 Avaluació de continguts	13
7.5 Avaluació de necessitats	13
7.6 Avaluació del professorat	11
7.7 Avaluació del sistema educatiu	3
Totals	181
Densitat : C	

Si, en la mesura del possible, aquests primers set àmbits reflectits fins ara, aportaven investigació desenvolupada des de la societat per part d'ensenyants principalment, majoritàriament a partir d'ara, ens trobarem amb nuclis de recerca gairebé tota protagonitzada per les institucions universitàries.

En aquest sentit, l'àmbit de l'avaluació és ja un bon exemple, puix que excepte part de la recerca sobre «Avaluació de programes», gairebé tot l'àmbit és en mans de la investigació universitària, essent en concret, l'«Avaluació de centres educatius i del sistema educatiu», objecte de tesis doctorals.

Fora d'això, cal dir que es tracta d'un àmbit de recerca de tipus molt practicista i d'aplicació, fora doncs dels plantejaments teorico-reflexius. La necessitat, si més no, exigència de l'educació respecte a l'avaluació ens fa intuir unes més bones perspectives de recerca cap a un futur no gaire llunyà.

8. ÀMBIT: *Professorat i professionals de l'educació*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
8.1 Formació inicial	56
8.2 Formació permanent	48
8.3 Docència	31
8.4 Pensament del professor	28
8.5 La figura del pedagog	17
Totals	180
Densitat : C	

El fet de la no-formalitat educativa i l'aparició, aleshores, de nous professionals de l'educació que desenvolupen la seva tasca fora de les escoles i dels centres d'ensenyament ens ha fet duplicar la denominació d'aquest àmbit tot distingint el professorat d'altres professionals de l'educació, les recerques sobre els quals s'engloben aquí sota la denominació —que potser avui ja no fariem servir— de *la figura del pedagog*. És d'esperar que en el futur la recerca sobre les noves figures educatives vagi en augment puix que, tanmateix, el fet urgent de la formació permanent i d'altres necessitats educatives de les actuals societats ens fa esperar recerques sobre aquests nous tipus de professionals.

Estem, fora d'això, en un camp o àmbit que, ara per ara, és gairebé exclusiu de la recerca universitària i que presenta entre els seus descriptors un bon equilibri, la qual cosa com anem observant, no és corrent en els altres àmbits definits.

9. ÀMBIT: *Aspectes socials de l'educació*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
9.1 Integració social	46
9.2 Integració escolar	38
9.3 Actituds	24
9.4 Dinàmica de grups	18
9.5 Igualtat d'oportunitats	15
9.6 Integració ètnica	9
9.7 Minories	4
Totals	154
Densitat : C	

En aquests moments, a causa de múltiples influxos de diversa consideració, assistim a nous canvis socials i sobretot a una nova composició social de la societat. El fet d'anar cap a una societat multicultural i consegüentment multiètnica ens fa pensar en un augment de la recerca en aquestes qüestions. Podriem dir que estem davant un àmbit realment emergent.

Cal fer notar l'escunç de les recerques d'aquest àmbit cap a la qüestió de la «integració» en les seves diferents perspectives puix que arriba a assolir més del 60 % dels esforços investigadors aquí analitzats.

També hem d'esmentar que en el si de les recerques agrupades sota el descriptor «Igualtat d'oportunitats», s'hi integren investigacions que, com en el cas ja analitzat de l'àmbit de la «Psicopedagogia» avui es plantejarien sota els descriptors referits a «Gènere» o «Educació no sexista». Cal esperar que en nous períodes d'anàlisi de la recerca pedagògica a Catalunya aquesta normalització del llenguatge de la recerca sia ja un fet.

10. ÀMBIT: *Formació professional (inicial i contínua)*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
10.1 Formació professional	50
10.2 Formació ocupacional	24
10.3 Tallers i aules taller	24
10.4 Trànsit escola-treball	22
10.5 Pedagogia laboral	15
10.6 Integració sociolaboral	8
10.7 Sortides professionals	6
Totals:	149
Densitat : C	

El nucli de recerca d'aquest àmbit —la formació professional— gaudeix d'una llarga tradició entre nosaltres. Ara per ara, es manifesta com un àmbit estable i bàsicament equilibrat quant al nombre d'investigacions per a descriptors. De tota manera, i vista l'evolució de la societat i de les problemàtiques que es plantegen en el món del treball pensem que cap al futur aquest àmbit evidenciarà una major dinàmica de recerca. Diem això perquè, de fet, en aquests moments que analitzem (1990-1995) una gran part de l'àmbit està dedicat a recerques de caire molt general, ja que el descriptor «Formació professional» ocupa gairebé més del 33 % de totes les investigacions d'aquest àmbit.

La integració a Europa, si més no, requereix de nous esforços investigadors en aquest camp.

D'altra banda, no s'amaga a ningú la importància que està adquirint la temàtica del «Trànsit escola-treball», que com veiem presenta, dins d'un període on aquestes qüestions tot just emergien, un nombre considerable de recerques.

11. ÀMBIT: *Organització educativa*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
11.1 Organització de centres	52
11.2 Direcció de centres	10
11.3 Escoles rurals	10
11.4 Normatives educatives	10
11.5 Formació de directius de centre	8
11.6 Participació	8
11.7 Escola pública	3
11.8 Biblioteques	2
11.9 Presa de decisions	2
11.10 Escola comprensiva	1
Totals	107
Densitat : C	

És un dels àmbits més clàssics en el món de les ciències de l'educació, i aquí a casa nostra ens trobem gairebé amb el mateix: és a dir, unes recerques centrades en les qüestions permanents, pròpies de l'àmbit, i on les darreres tendències de la reforma educativa no han tingut encara cap mena de ressò, (vegeu sinó el nombre de recerques dels descriptors: «Participació», «Presa de decisions», «Escola comprensiva»). És, d'una altra banda, una àrea de recerca en mans del món universitari, molt centrada en un sol descriptor que aporta gairebé el 50 % de la recerca —«Organització de centres»— el més generalista, d'altra banda, de tots els que conformen aquest àmbit.

12. ÀMBIT: *Educació especial*

<i>Descriptors</i>		<i>Recerques</i>
12.1	Disminuïts psíquics	37
12.2	Sords	31
12.3	Cecs	7
12.4	Educació especial	7
12.5	Logopèdia	6
Totals		88
Densitat: D		

Curiosament, ens trobem amb un àmbit de recerca eminentment universitària que, sense cap mena de dubte, està per sota de la seva autèntica capacitat investigadora i, evidentment, per sota de la seva importància científica i social. És d'esperar una pròxima normalització d'aquest àmbit.

13. ÀMBIT: *Política i planificació educativa*

<i>Descriptors</i>		<i>Recerques</i>
13.1.	Reforma de l'educació	36
13.2.	Política de l'educació	17
13.3.	Legislació	10
13.4.	Planificació educativa	9
13.5.	Economia de l'educació	4
13.6.	Mapes escolars	3
13.7.	Presa de decisions	2
13.8.	Prospectiva	2
Totals		83
Densitat: D		

De fet, les qüestions pròpies de la política i planificació educativa formaven un camp de recerca, fins fa uns anys, gairebé residual. Nogensmenys, i en primer lloc, com a fruit d'establiment de la democràcia i després, gràcies a la dinàmica que les noves lleis d'educació, de l'estat de les autonomies i de la integració a la Unió Europea han propiciat amb relació al món educatiu, aquest àmbit s'està conformant com un camp molt més dinàmic del qual s'han d'esperar encara molts bons resultats. El fet que el 43 % de la recerca estigui integrada dintre el descriptor «Reforma de l'educació» és bona prova del que hem afirmat.

14. ÀMBIT: *Teoria de l'educació*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
14.1 Metodologia de la recerca	21
14.2 Epistemologia	17
14.3 Ideologia educativa	13
Totals	51
Densitat: D	

Aquest és un camp que mereix una sèrie de consideracions. En primer lloc, cal evidenciar la seva importància puix que de fet, representa l'àrea per excel·lència de la recerca bàsica en el camp de les ciències de l'educació. Ara bé, com tota recerca bàsica gairebé no té sortida social per la qual cosa els ajuts són més difícils d'aconseguir, igual que la publicació de les investigacions desenvolupades. Malgrat tot, presenta un bon equilibri intern tal com evidencien els nombres de recerques per a descriptors.

És d'altra banda, un àmbit eminentment universitari, que vistes les dificultats que planteja fa que molts d'investigadors —que naturalment es podrien incloure en aquest àmbit—, es dediquin a la recerca d'altres qüestions. En aquest sentit, cal dir que moltes de les investigacions, els descriptors de les quals corresponen a àmbits com el de l'«Educació no formal», «Aspectes socials de l'educació» o fins i tot «Pedagogia social», entre altres, estan desenvolupades per investigadors que de fet podrien integrar-se en el si d'aquest àmbit.

15. ÀMBIT: *Pedagogia social*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
15.1 Menors	14
15.2 Delinqüència	12
15.3 Factors de risc	10
15.4 Antidrogoaddicció	6
15.5 Educació a les presons	5
15.6 Tercera edat	2
Totals	49
Densitat: D	

Aquest és un àmbit que de ben segur es desenvoluparà i es dinamitzarà molt més en un futur pròxim. És almenys necessari puix que els condicionaments socials de les societats avançades aporten desequilibris i situacions de manca educativa social que les recerques en el si d'aquest àmbit intenten palliar o donar alternatives de resposta. L'aportació d'investigadors que facin la

seva tasca des del seu càrrec o com a professionals de la pedagogia social, esperem que sia un reforç positiu per al seu desenvolupament.

16. ÀMBIT: *Història de l'educació*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
16.1 Història de l'educació	45
Totals	45
Densitat: D	

És com el de la «Teoria de l'educació» un àmbit de vocació minoritària puix que té més d'aportació cultural que no pas donar solucions a problemes educatius o pedagògicossocial d'interès actual. Fora d'això, cal dir que és fonamentalment un àmbit en mans dels investigadors universitaris i que, aleshores, presenta tant investigacions referides a Catalunya com a la resta de l'Estat.

17. ÀMBIT: *Educació comparada*

<i>Descriptors</i>	<i>Recerques</i>
17.1 Educació comparada	17
Totals	17
Densitat: D	

Aquest és un àmbit de vocació minoritària que creiem que ho continuarà essent en el futur. De tota manera, les polítiques europees vers l'educació poden fer mantenir l'interès per aquest camp de la recerca. No cal dir que es troba en mans dels investigadors de les universitats.

En general i ja per concloure, direm que aquesta presentació de la recerca pedagògica a Catalunya per àmbits o grans àrees ens permet de fer les següents consideracions:

— La mitjana per àmbit de recerca és de 214,47 descriptors i si es descarten les àrees que s'allunyen per dalt o per baix de la mitjana —«Didàctiques especials» i «Educació comparada»— aquesta és gairebé de cent vuitanta-cinc descriptors per àmbit, la qual cosa implica, en els dos casos:

a) Un escunç de la recerca a Catalunya cap als següents grans temes:

Didàctica especial

Curriculum

Educació no formal

Psicopedagogia

Educació per nivells

Tecnologia de l'educació

Encunç que no ofereix cap mena de dubte puix que aquests sis àmbits ens aporten 2.548 descriptors, o sia, quasi un 70 % del total, exactament el 69,88 %.

Amb més concreció encara, l'anàlisi d'aquests àmbits ens mostra que la recerca educativa a Catalunya està concentrada, fonamentalment, en una constel·lació temàtica de caire didàctic (en un sentit clàssic), puix que podríem incloure-hi les «Didàctiques especials», «Currículum» i «Tecnologia educativa» que aporten 1.492 descriptors, o sia, un 41,55 % del total de la recerca pedagògica a Catalunya.

b) L'àmbit d'«Avaluació» seria numèricament i per defecte el més representatiu de la recerca a Catalunya en el camp dels estudis pedagògics, puix que és el que es troba en els dos casos analitzats més pròxim a la mitjana. Això ens indica que hi ha deu àmbits amb un desenvolupament investigador per sota la mitjana.

c) En cada àmbit s'hi troba una tendència generalitzada a la concentració temàtica sobre uns quants descriptors, excepte potser en els camps de la «Pedagogia social» i de la «Teoria de l'educació».

d) S'ha d'anar cap a la disminució de recerques de caràcter general, molt significatives en alguns dels àmbits.

e) Sorpren la minsa dedicació en àmbits que considerem importants, com és el cas de l'«Educació especial», o fins i tot de la «Pedagogia social».

Recomanacions i conclusions

A l'hora de les recomanacions caldrà tenir presents dues perspectives de valoració, a saber, les fonts consultades a l'hora d'establir les prioritats —organismes internacionals, experts catalans i legislació vigent— i el nivell de desenvolupament assolit a Catalunya per la línia objecte d'anàlisi.

A més, també caldrà tenir esment de les necessitats i interessos socials que en el camp de la recerca pedagògica s'entreuen com a importants en aquests moments.

D'acord doncs amb el que hem esmentat, les nostres recomanacions les plantejem des de quatre perspectives complementàries (*a, b, c i d*), que ens ofereixen la confluència de les variables anteriorment citades:

a

De les set línies que tenen la màxima prioritats per ésser investigades atès que són recomanades per les tres fonts que hem fet servir, advertim:

1. Que la línia *Participació de la comunitat educativa en el sistema educatiu* apareix clarament infrapotenciada. A més, cal dir que no compta amb investigadors d'alta producció, i atès l'indiscutible interès social d'aquesta temàtica, considerem pertinent recomanar que aquesta línia sia objecte d'especial atenció.

2. Dins aquest mateix bloc ens trobem amb tres línies més —l'*Avaluació del professorat*, l'*Organització de centres educatius*, l'*Educació civcodemocràtica*—, que han estat insuficientment tractades, per la qual cosa també demanem per a aquestes qüestions un reforç de la recerca significatiu.

3. La resta d'aquestes set línies, a saber: *El professorat: Formació*, *Adaptació curricular a la societat*, *Preparació pel món del treball*, atès que ja tenen un bon nivell de recerca, és d'esperar i cal confiar que cap al futur es puguin mantenir amb les bones perspectives i vitalitat que evidencien en l'actualitat.

b

Un segon bloc de prioritats de les línies s'infereix de la convergència de les opinions dels experts catalans consultats i un altre segon criteri (legislació educativa actual o les recomanacions dels organismes internacionals). En aquest sentit considerem que cal:

4. Prioritzar la línia *Preparació per a la integració europea i la lliure circulació dels ciutadans i ciutadanes* ja que evidencia una freqüència molt baixa, pertany, a més, a un àmbit de baixa producció i tampoc compta amb investigadors d'alta producció, fets que contrasten amb la seva òbvia necessitat.

5. Mantenir cap al futur un cert nivell d'atenció sobre les línies *Atenció a la diversitat i Educació Multicultural*, atesa la seva importància en el si de l'aplicació de la reforma educativa i vista la seva necessitat per a la convivència i la cohesió social a Catalunya.

c

El tercer bloc que volem reflectir està format per aquelles línies sols recomanades pels experts catalans, vist el seu interès específic per al nostre país. En aquest sentit es recomana:

6. Potenciar la línia *Fracàs escolar: Prevenció i atenció*, vist el seu pobre nivell de recerca.

7. La línia *Mobilitat del professorat* es pot considerar integrada en un punt anterior (vegeu punt b.4) per la qual cosa s'hauria de potenciar dins la línia abans esmentada, que podríem reconèixer com la de l'«Europeïsm».

8. Malgrat l'alt nivell de recerca de la línia *Identitat i normalització cultural catalanes* es constata que els seus resultats no es reflecteixen tal com seria desitjable en la seva aplicació al sistema educatiu, fet que ens fa pensar en l'existència de problemes de transferència entre la recerca i la pràctica educativa.

d

Finalment, la comissió redactora d'aquest report, tenint en compte la recomanació de dues de les fonts consultades, i vistes, a més, les necessitats socioeducatives del moment, considera que:

9. Les línies *Descentralització educativa*, *Autonomia institucional*, i *Igualtat en l'educació*, així com les diverses línies de l'«Educació social» i «No formal» s'haurien de reforçar amb vista al futur.

L'estudi realitzat com hom sap acaba el 1995. En aquest sentit cal advertir que abans del que es pugui demostrar a l'estudi de la recerca a Catalunya en el trienni 1996-1998, hi ha uns temes que indubtablement emergeixen amb força i que demanen cap al futur més vitalitat investigadora; ens referim a l'*Avaluació, gestió i finançament del sistema educatiu* i, per tant, dels centres escolars.

El cas de la línia *Tecnologia educativa* que solament està recomanada per una sola font —que és precisament la dels organismes internacionals— gaudeix d'una gran vitalitat entre nosaltres i totes les previsions ens fan considerar la seva importància cap al futur, així com la necessitat del seu manteniment.

En síntesi concluïm afirmant la necessitat de desenvolupar les següents línies de recerca:

- Participació de la comunitat educativa en el sistema educatiu
- Avaluació del professorat
- Organització de centres educatius
- Educació civicodeocràtica
- Preparació per a la integració europea
- Atenció a la diversitat i l'educació multicultural
- Fracàs escolar: prevenció i atenció
- Identitat i normalització cultural catalanes
- Descentralització educativa i autonomia institucional
- Igualtat en l'educació
- Educació social i no formal.

En definitiva, d'acord amb el llistat anterior i fent un exercici últim de concreció, es recomanen més esforços investigadors en els temes propis de la política de l'educació, en la qüestió de la qualitat educativa i en els aspectes socials i no formals de l'educació.

Llista de directors de recerques. En el cas d'haver dirigit més d'una recerca apareix entre parèntesi expressat el seu nombre.

Abelló, M.	Blanch, J.	Delgado, B. (5)
Aguilar, A. (3)	Bleuca, J. (2)	Deulofeu, J.
Aguirre, G.	Boada, H.	Domènech, E. (3)
Agustí, A.	Boira, M.	Domingo, A.
Alier, R.	Boix, M. (2)	Dreu, J. A.
Alonso, J.	Bordas, I. (6)	Durand, M.
Alsinet, F.	Borja, M. de	Echebarria, I.
Álvarez, M.	Borrell, J. (2)	Echeverría, B.
Amón, R.	Borrell, N. (6)	Escofet, A.
Amorós, P.	Bosch, M.	Espinet, M. (4)
Anguera, M.	Botà, J.	Espín, J.
Anguera, T.	Busquets, L. (3)	Fernández, A. (2)
Antonouris, G.	Busquets, P.	Fernández, F.
Aragó, J.	Cabrera, F. (3)	Fernández, J. (3)
Aragonés, M.	Calzada, T. (6)	Fernández, M.
Arbós, A.	Camps, A. (2)	Ferrández, A. (15)
Arbués, M.	Canals, J.	Ferrando, P. (4)
Arenas, J. (3)	Canet, J. (5)	Ferrán, J.
Arnal, J.	Capel, H. (2)	Ferreres, V.
Arnau, J. (3)	Carreras, C. (2)	Ferrer, V.
Arnó, C.	Carretero, M.	Florit, J.
Ascón, R.	Casadellà, J. (3)	Fodor, J.
Atón, J.	Cassany, D.	Forgas, E.
Aviñoa, X.	Castella, A.	Forner, A.
Azcárate, C. (7)	Castelló, A. (2)	Forns, M. (3)
Bach, J.	Castelló, M.	Fortuny, J.
Bachs, X.	Castells, J. (2)	Fortuny, J.
Badia, J.	Castillo, F.	Fortuny, J. (3)
Barba, D.	Cateura, M.	Fullat, O. (10)
Barberà, V.	Chevallad, Y.	Gairín, J. (5)
Barceló, F.	Chillón, L.	Gallart, A.
Barceló, M.	Coll, C. (2)	Gallego, C.
Bartolomé, M. (4)	Coll, S. (2)	Garanto, J.
Bassedas, M.	Comellas, M.	Garrido, V.
Battaner, M. (3)	Comes, G.	Genovard, C. (3)
Benedito, V. (9)	Comes, J. (2)	Gil, D.
Benejam, J.	Cordero, C.	Gil, M.
Benejam, P. (3)	Cornellà, P.	Giménez, M.
Biscarri, J.	Corominas, E.	Giner, S. (2)
Blanco, I. del	Costa, M. (2)	Gisbert, M.
Blanco, L.	Cruz, M.	

Gomà, M. (2)
 Gómez, A.
 Gómez, C.
 Gómez, G.
 Gómez, J.
 González, A. (4)
 González-Agàpito, J. (2)
 González, M.
 González, P.
 Goodman, P. (2)
 Gotzens, C. (5)
 Grau, C.
 Grau, F.
 Gros, B.
 Grupo de Investigación sobre Educación Infantil
 Gubern, R.
 Guerrell, C.
 Guimerà, C. (3)
 Hassiotis, Y. K.
 Heras, P. (2)
 Hernández, F.
 Hernández, X.
 Herrerías, J.
 Hierro, D.
 Holm Nielsen, A. M.
 Huguet, T.
 Ibar, M.
 Iduarte, D.
 Imbernón, F. (4)
 Iñiguez, L.
 Izquierdo, M. (10)
 Jiménez, A.
 Jiménez, F. (2)
 Jiménez, P. (3)
 Jorba, J.
 Jové, J.
 Juanola, R.
 Juliano, D.
 Julivert, M.
 Juncosa, R.
 Junque, C.
 Lagardera, F.
 Lemkov, L.
 Levin, T.
 Llitjos, A.
 Llobera, M. (3)
 López, R.
 Lozano, C. (5)
 Lull, V.
 Malet, A.
 Mallart, J. (3)
 Manrique, S. (3)
 Marín, A. (2)
 Marqués, S. (3)
 Martí, C.
 Martínez, C.
 Martínez, M. (6)
 Martín, J. (2)
 Martín, M.
 Matas, A.
 Mateo, J. (8)
 Medir, M. (2)
 Menchen, S.
 Mendoza, A.
 Millán, D. (3)
 Miquel, F.
 Miquel, J.
 Mir, C.
 Miserach, J.
 Mitjà, J.
 Molas, D.
 Molas, J.
 Molas, P.
 Molina, M. C.
 Moll, B.
 Monereo, C. (7)
 Montagut, M. (2)
 Montané, J. (5)
 Montané, M. (4)
 Montaña, P.
 Moral, J. (6)
 Morato, P.
 Moreno, A. (2)
 Mumbrú, P.
 Muntané, J.
 Murillo, J. (2)
 Narbona, J.
 Nuñez, J. (2)
 Núñez, M.
 Núñez, V. (2)
 Oliva, V.
 Oliveros, M.
 Padrol, J.
 Pagès, P. (2)
 Pallarès, F.
 Pardí, A.
 Payraté, L.
 Perales, C.
 Pérez, A.
 Pérez, F.
 Pérez, J.
 Perinat, A. (4)
 Petrus, A. (3)
 Pigeassou, C.
 Pla, M. (8)
 Porter, M.
 Pozo, J. I.
 Prat, J. (2)
 Prats, J. (2)
 de Puig, I.
 Puig, J.
 Puig, N.
 Pujol, J.
 Pujol, M.
 Pujol, R.
 Quintana, J. (2)
 Rajadell, N.
 Recasens, J.
 Red, S.
 Regalés, J. (2)
 Reich, J.
 Ribas, J.
 Ribé, R.
 Riera, F.
 Riera, J.
 Rifà, J.
 Rincón, B. del
 Rincón, D. del (3)
 Roca, J.
 Rodríguez, J. L. (2)
 Rodríguez, L. (4)
 Rodríguez, M. (3)
 Rodríguez, S. (3)
 Román, J. M. (2)
 Ros, E.
 Roset, A. (2)
 Rotger, J. M.
 Rubies, M.
 Rubio, A.
 Rubio, M.
 Rué, J.
 Ruíz, F. (4)
 Saiz, D.
 Salar, N.
 Saldaña, C.
 Sales, J.
 Saló, N.
 Samblancat, N.
 Sancho, J. (8)
 Sanmartí, N. (11)

Sans, A.
Sanvisens, A. (4)
Sanz, E.
Sanz, G.
Sarensen, H.
Sarramona, J. (13)
Schmidtke, H. P.
Sebastián, N.
Serra, E. (2)
Serra, J. (3)
Serra, M. (2)
Serrano, S. (2)
Siguán, M. (6)
Silvestre, N. (10)
Solà M. (2)
Solé, D.

Solé, F.
Solé, M. (5)
Soler, J. (3)
Stolcke, V.
Subirats, M. (3)
Tatjer, M.
Tell, M.
Tillo, M.
Tió, J.
Tolchinsky, L.
Torralba, M.
Torre, S. de la (2)
Torre, S. de la (3)
Torrent, M.
Torrubia, R.
Tort, A.

Tous, J. (2)
Trepac, C.
Triadó, C. (4)
Trilla, J. (2)
Turell, M. T.
Usandizaga, H.
Valdés, M.
Vallès, J.
Valls, E.
Vázquez, I.
Vergés, M. (4)
Vidal, C. (3)
Vila, I. (9)
Vila, J.
Vilanou, C.
Zanón, J. (2)